

 dos. Zaur Məmmədov
"31" 01 2025-ci il

Fənn sillabusu

İxtisas: 050101 Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi A+B

Fakültə: Filologiya və ibtidai təhsil

Kafedra: Azərbaycan dili və ədəbiyyat

I.Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: S\f (Morfologiyanın tədrisi metodikası) Fənn üzrə proqram "Azərbaycan dili və ədəbiyyatı" kafedrasının 31.01.2024-cü il tarixli (protokol № 5) iclasında təsdiq edilmişdir.

Kodu:IPFS-B04

Tədris ili: III (2024-2025) Semestr: VI

Tədris yükü: Auditoriya saati: 60 saat (30 saat müh., 30 saat sem.)

Tədris forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 6 kredit

Auditoriya: №

Saat:

II.Müəllim haq. məlumat: Adı, soyadı, elmi dərəcəsi və elmi adı: **fil.ü.fəl.dok., dos. K.B.Dənziyeva**

Məsləhət günləri və saati:

E-mail ünvanı: konuldenziyeva@mail.ru

Kafedranın ünvanı: Lənkəran şəhəri, Əli Məmmədov küçəsi - 40 , 2 saylı tədris korpusu

III.Təvsiyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodik vəsaitlər:

Əsas ədəbiyyat:

1. Bəşirov K., Mehraliyeva B. Orta məktəbdə Azərbaycan dili morfologiyasının tədrisi məsələləri. Bakı, 2008.
2. Bəliyev H. B. Orta məktəbdə Azərbaycan dilinin tədrisi metodikası. Bakı, Maarif, 1988.
3. H.B Bəliyev, A.H.Bəliyev Azərbaycan dilinin tədrisi metodikası, Bakı, 2015
4. H.B.Bəliyev, A.H.Bəliyev.Azərbaycan dilinin tədrisi metodikası, Bakı, 2014
5. A.Abdullayev.Orta məktəbdə Azərbaycan dili tədrisinin metodikası (ali məktəb tələbələri üçün dərslik), Bakı, "Maarif" nəşriyyatı, 1978
6. Hüseynzadə M. "Müasir Azərbaycan dili"(Morfologiya), Bakı,Şərq-Qərb,2007
7. Kazimov Q. "Müasir Azərbaycan dili" (Morfologiya), B.2004

Əlavə ədəbiyyat:

8. İsmayılov R., Cəfərova D., Məmmədova S. Azərbaycan dili-6. Bakı, 2017
9. İsmayılovR., RüstəmovA., Allahverdi H., Məmmədova S. Azərbaycan dili-7. Bakı, 2016
10. RüstəmovA.,İsmayılov R.,Cəfərova D. Azərbaycan dili-6.(Müəllimlər üçün metodik vəsait). Bakı, 2017
11. RüstəmovA., Allahverdi H., Cəfərova D., Məmmədova S. Azərbaycan dili-7 (Müəllimlər üçün metodik vəsait). Bakı, 2014
12. İnternet resursları: derslik@edu.gov.az

IV. Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən "Müasir Azərbaycan dili"(Morfologiya) fənninin tədrisi vacibdir.

V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi: "Morfologiyanın tədrisi metodikası" fənnində nitq hissələrinin nəzəri və praktik cəhətdən öyrədilməsinin yolları göstərilir, təlimin metod və vasitələrinin əhəmiyyəti açıqlanır, eləcə də metod və vasitələrdən əməli fəaliyyətdə düzgün istifadənin xüsusi formaları izah olunur. Tələbələr bu fənn vasitəsilə orta məktəbdə Morfologiya kursunun məzmununu müəyyənləşdirməklə bərabər, bu kursun həcmi dəqiqləşdirməyə, materialları ardıcıl və sistemli şəkildə bölüşdürməyə, planlar tərtib etməyə, mövzular arasında düzgün əlaqənin təminatına yiyələnirlər. Bütün bunlar isə, dil dərslərinin düzgün, mükəmməl, günün tələbləri səviyyəsində aparılmasından ötrü gələcək Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimləri üçün zəruri şərait yaradır. Fənnin tədrisində məqsəd tələbələrə orta məktəbdə Azərbaycan dilinin morfologiya şöbəsinin tədrisində fəal dərəcə uyğun nəzəri və praktik əsaslarını çatdırmaq, təlim prosesində onlardan istifadə etmək bacarığı aşılamaq.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə:

Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə, 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə. Əgər fənn üzrə həm seminar və həm də laboratoriya varsa onda 10 bal seminara, 10 bal isə laboratoriyaya görə verilir.

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır.

İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir. Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal- tələbə keçilmiş material dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.
- 9 bal-tələbə keçilmiş material tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açə bilər.
- 8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal- tələbə keçilmiş material başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırə bilmir
- 6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
- 5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
- 4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırə bilmir;
- 1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
- 0 bal- suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semester ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur. Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

№	Bal	Qiymət	
		Sözlə	Hərflə
1.	91-100	əla	A
2.	81-90	çox yaxşı	B
3.	71-80	yaxşı	C
4.	61-70	kafi	D
5.	51-60	qənaətbəxş	E
6.	50 və ondan aşağı	qeyri-kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili nizam –intizam qaydalarını pozduqda onun haqqında əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülməçək.

X. Təqvim mövzu planı: Mühazirə 30 saat, seminar 30 saat. Cəmi: 60 saat

№	Keçirilən mühazirə məşğələlərinin məzmunu	Saat	Tarix
1	Orta məktəblərdə morfologiya təliminin yeri, əhəmiyyəti, məqsəd və vəzifələri. Plan: 1. Morfologiya anlayışı və onun tədrisi məsələsi. 2. "Morfologiyanın tədrisi metodikası" fənninin məqsəd və vəzifələri. 3. Morfem anlayışı. Sözlün kökü və əsasının tədrisi. Mənbə: [1,2,3,4,5,6,7,8]	2	
2	Nitq hissələrinin öyrədilməsi yolları. Plan: 1. Nitq hissələrinin təsnifi prinsiplərinin öyrədilməsi. 2. Əsas nitq hissələrinin ümumi xüsusiyyətlərinin tədrisi. 3. Köməkçi nitq hissələrinin ümumi xüsusiyyətlərinin izahı. Mənbə: [1,2,3,4,5,7,8]	2	
3	İsmnin tədrisi məsələləri. Plan: 1. İsimlərdə əşya anlayışının mənimsədilməsi. 2. Ümumi və xüsusi isimlərin tədrisi yolları. 3. Konkret və mücərrəd isimlərin tədrisi. 4. İsmnin quruluşca növlərinin izahı. Mənbə: [1,2,3,4,5,7,8]	2	
4	İsmnin qrammatik kateqoriyalarının mənimsədilməsi. Plan: 1. İsmnin kəmiyyət kateqoriyasının öyrədilməsi üsulları. 2. İsmnin mənsubiyyət kateqoriyasının tədrisi. 3. İsmnin hal kateqoriyasının öyrədilməsi. 4. İsmnin xəbərlilik kateqoriyasının mənimsədilməsi. 5. İsmnin sifətləşməsi və sintaktik vəzifəsinin izahı. Mənbə: [1,2,3,4,5,7,8]	2	
5	Sifətin tədrisi yolları. Plan: 1. Sifət və onun mənaca növlərinin tədrisi. 2. Sifətin quruluşca növlərinin öyrədilməsi. 3. Sifətin dərəcələrinin öyrədilməsi üsulları. 4. Sifətin sintaktik vəzifəsinin nümunələrlə izahı. Mənbə: [1,3,4,5,7]	2	
6	Sayın öyrədilməsi üsulları. Plan: 1. Say və onun tədrisi yolları. 2. Sayın quruluşca növlərinin mənimsədilməsi. 3. Sayın mənaca növlərinin izahı. 4. Sayla sifətin oxşar və fərqli cəhətlərinin nümunələrlə şərhli. Mənbə: [1,3,4,5,7]	2	
7	Əvəzliyin tədrisi məsələləri. Plan: 1. Əvəzliyin əvəzetmə funksiyasının tədrisi yolları. 2. Əvəzliyin mənə növlərinin tədrisi. 3. Şəxs və qeyri-müəyyən əvəzliliklərin öyrədilməsi. 4. İşarə və təyini əvəzliliklərin mənimsədilməsi. 5. Sual, inkar və qayıdış əvəzliliklərinin nümunələrlə izahı. Mənbə: [1,3,4,5,6,]	2	

8	Feilin öyrədilməsi yolları. Plan: 1. Feillərdə hərəkət anlayışının tədrisi. 2. Feillərin lüğəvi mənə növlərinin öyrədilməsi. 3. Feilin quruluşca növlərinin mənimsədilməsi. 4. Təsirli və təsirsiz feillərin izahı. Mənbə: [1,2,3,4,5,6,7]	2	
9	Mövzu: Feilin növ kateqoriyasının və təsriflənən formalarının tədrisi. Plan: 1. Təsdiq və inkar feillərin tədrisi. 2. Feilin növ kateqoriyasının öyrədilməsi yolları. 3. Feilin təsriflənən formalarının mənimsədilməsi. Mənbə: [1,2,3,4,5,6,7]	2	
10	Feilin təsriflənməyən formalarının tədrisi. Plan: 1. Məsdərin mənimsədilməsi. 2. Feili sifətin öyrədilməsi. 3. Feili bağlamanın tədrisi yolları. 4. Feilin sintaktik vəzifəsinin nümunələrlə mənimsədilməsi. Mənbə: [1,2,3,4,5,6,7]	2	
11	Zərfin tədrisi yolları. Plan: 1. Zərfin mənimsədilməsi. 2. Zərfin quruluşca növlərinin şərhı. 3. Zərfin mənəca növlərinin öyrədilməsi. 4. Zərfin sintaktik vəzifəsinin nümunələrlə izahı. Mənbə: [1,3,4,5,7,8]	2	
12	Qoşmanın öyrədilməsi üsulları. Plan: 1. Qoşmanın ümumi xüsusiyyətlərinin öyrədilməsi. 2. İsmın adlıq və yiyelik hallarında olan sözlərə qoşulan qoşmaların tədrisi. 3. İsmın yönlük və çıxışlıq hallarında olan sözlərə qoşulan qoşmaların öyrədilməsi. 4. Qoşmaların sinonimliyinin mənimsədilməsi. 5. Qoşmaların omonimliyinin öyrədilməsi yolları. Mənbə: [1,2,3,4,5,6,7]	2	
13	Bağlayıcının tədrisi məsələsi. Plan: 1. Bağlayıcının ümumi xüsusiyyətlərinin öyrədilməsi. 2. Tabesizlik bağlayıcılarının tədrisi. 3. Tabelilik bağlayıcılarının mənimsədilməsi. 4. Bağlayıcıların quruluşca növlərinin tədrisi. 5. Bağlayıcıların omonimliyinin mənimsədilməsi. 6. Bağlayıcılarda vergülün işlənmə qaydalarının öyrədilməsi. Mənbə: [1,2,3,4,5,6,7]	2	
14	Ədatın mənimsədilməsi. Plan: 1. Ədatın ümumi xüsusiyyətlərinin tədrisi. 2. Ədatın mənə növlərinin öyrədilməsi. 3. Ədatların omonimliyinin tədrisi üsulları. 4. Ədatların quruluşca növlərinin tədrisi. 5. Ədatların orfoqrafiyasının izahı. Mənbə: [1,2,3,4,5,6,8]	2	

15	Modal sözlər və nidanın öyrədilməsi yolları Plan: 1. Modal sözlərin ümumi xüsusiyyətlərinin şərh. 2. Modal sözlərin mənaca növlərinin tədrisi. 3. Modal sözlərin omonimliyinin tədrisi üsulları. 4. Nidaların müxtəlif mənə qruplarının tədrisi. 5. Nidaların omonimliyinin tədrisi yolları. Mənbə: [1,2, 3, 4, 5, 6, 8]	2	
№	Keçirilən seminar məşğələlərinin məzmunu	Saat	Tarix
1.	Orta məktəblərdə morfologiya təliminin yeri, əhəmiyyəti, məqsəd və vəzifələri.	2	
2.	Nitq hissələrinin öyrədilməsi yolları.	2	
3.	İsmin tədrisi məsələləri.	2	
4.	İsmin grammatik kateqoriyalarının mənimsədilməsi.	2	
5.	Sifətin tədrisi yolları.	2	
6.	Sayın öyrədilməsi üsulları.	2	
7.	Əvəzliyin tədrisi məsələləri.	2	
8.	Feilin öyrədilməsi yolları.	2	
9.	Feilin növ kateqoriyasının və təsriflənən formalarının tədrisi.	2	
10.	Feilin təsriflənməyən formalarının tədrisi.	2	
11.	Zərfin tədrisi yolları.	2	
12.	Qoşmanın öyrədilməsi üsulları.	2	
13.	Bağlayıcının tədrisi məsələsi.	2	
14.	Ədatın mənimsədilməsi.	2	
15.	Modal sözlər və nidanın öyrədilməsi yolları	2	

XI. Fənn üzrə tələblər:

Tələbə aşağıdakıları bilməli və bacarmalıdır:

-orta məktəblərdə morfologiya təliminin yeri, əhəmiyyəti, məqsəd və vəzifələrini;-nitq hissələrinin öyrədilməsi yollarını;-ismin tədrisi məsələlərini;-sifətin tədrisi yollarını;-sayın öyrədilməsi üsullarını;-əvəzliyin tədrisi məsələlərini;-feilin öyrədilməsi yollarını;-zərfin tədrisi yollarını;-qoşmanın öyrədilməsi üsullarını;-bağlayıcının tədrisi məsələsini;-ədatın mənimsədilməsini;-modal sözlər və nidanın öyrədilməsi yollarını.

XII. Fənn üzrə təlimin nəticələri:

-“Morfologiyanın tədrisi metodikası” fənnində nitq hissələrinin nəzəri və praktik cəhətdən öyrədilməsi yolları göstərilir,

-Təlimin metod və vasitələrinin əhəmiyyəti açıqlanır.

-Metod və vasitələrdən əməli fəaliyyətdə düzgün istifadənin xüsusi formaları izah olunur.

-Tələbələr bu fənn vasitəsilə orta məktəbdə Morfologiya kursunun məzmununu müəyyənləşdirməklə bərabər, bu kursun həcmi dəqiqləşdirməyə, materialları ardıcıl və sistemli şəkildə bölüşdürməyə, planlar tərtib etməyə, mövzular arasında düzgün əlaqənin təminatına yiyələnirlər.

XIII. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XIV: Kollokvium sualları:

I Kollokvium sualları

1. “Morfologiyanın tədrisi metodikası” fənninin məqsəd və vəzifələri.
2. Morfem anlayışı. Sözüün kökü və əsasının tədrisi.
3. Əsas və köməkçi nitq hissələrinin ümumi xüsusiyyətlərinin tədrisi.
4. Ümumi və xüsusi isimlərin tədrisi yolları.
5. Konkret və mücərrəd isimlərin tədrisi.
6. Düzəltmə isimlərin tədrisi.
7. Mürəkkəb isimlərin öyrədilməsi.
8. İsmin kəmiyyət və mənsubiyyət kateqoriyasının tədrisi.
9. İsmin hal kateqoriyasının öyrədilməsi.
10. İsmin xəbərlilik kateqoriyasının mənimsədilməsi.

11. İsmın sintaktik vəzifəsinin öyrədilməsi.
12. Sifət və onun mənaca növlərinin tədrisi.
13. Düzəltmə sifətlərin tədrisi.
14. Mürəkkəb sifətlərin öyrədilməsi.
15. Sifətin dərəcələrinin öyrədilməsi üsulları.

II Kollokvium sualları:

1. Say və onun tədrisi yolları.
2. Sayın quruluşca növlərinin mənimsədilməsi.
3. Sayın mənaca növlərinin izahı.
4. Sayla sifətin oxşar və fərqli cəhətlərinin nümunələrlə şərhı.
5. Əvəzliyin əvəzetmə funksiyasının tədrisi yolları.
6. Şəxs və qeyri-müəyyən əvəzliliklərin öyrədilməsi.
7. İşarə və təyini əvəzliliklərin mənimsədilməsi.
8. "O" və "bu" əvəzliliklərində durğu işarəsinin qoyulma prinsipinin şərhı.
9. Sual, inkar və qayıdış əvəzliliklərinin nümunələrlə izahı.
10. Feillərin lüğəvi mənə növlərinin öyrədilməsi.
11. Düzəltmə feillərin tədrisi.
12. Mürəkkəb feillərin öyrədilməsi.
13. Təsirli və təsirsiz feillərin izahı.
14. Məchul, qayıdış və şəxssiz növün fərqli xüsusiyyətlərinin izahı.
15. İcbar və qarşılıq-birgəlik növün tədrisi.

ədirəm
ə təlim
r v.i.e:

tədv
5-ci il

am
inə

XV. Fənn üzrə imtahan sualları:

1. "Morfologiyanın tədrisi metodikası" fənninin məqsəd və vəzifələri.
2. Morfem anlayışı. Sözlün kökü və əsasının tədrisi.
3. Əsas və köməkçi nitq hissələrinin ümumi xüsusiyyətlərinin tədrisi.
4. İsimlərdə əşya anlayışının mənimsədilməsi.
5. Ümumi və xüsusi isimlərin tədrisi yolları.
6. Konkret və mücərrəd isimlərin tədrisi.
7. Düzəltmə isimlərin tədrisi.
8. Mürəkkəb isimlərin öyrədilməsi.
9. İsmın kəmiyyət və mənsubiyyət kateqoriyasının tədrisi.
10. İsmın hal kateqoriyasının öyrədilməsi.
11. Adlıq, yiyəlik və yönlük halın tədrisi yolları.
12. Təsirlik, yerlik və çıxışlıq halın öyrədilməsi.
13. İsmın xəbərlik kateqoriyasının mənimsədilməsi.
14. İsmın sintaktik vəzifəsinin öyrədilməsi.
15. Sifət və onun mənaca növlərinin tədrisi.
16. Düzəltmə sifətlərin tədrisi.
17. Mürəkkəb sifətlərin öyrədilməsi.
18. Sifətin dərəcələrinin öyrədilməsi üsulları.
19. Sifətin sintaktik vəzifəsinin nümunələrlə izahı.
20. Say və onun tədrisi yolları.
21. Sayın quruluşca növlərinin mənimsədilməsi.
22. Sayın mənaca növlərinin izahı.
23. Miqdar sayları ilə isim arasında numerativ sözlərin işlənmə qaydalarının tədrisi.
24. Sayla sifətin oxşar və fərqli cəhətlərinin nümunələrlə şərhı.
25. Əvəzliyin əvəzetmə funksiyasının tədrisi yolları.
26. Şəxs və qeyri-müəyyən əvəzliliklərin öyrədilməsi.
27. İşarə və təyini əvəzliliklərin mənimsədilməsi.
28. "O" və "bu" əvəzliliklərində durğu işarəsinin qoyulma prinsipinin şərhı.
29. Sual, inkar və qayıdış əvəzliliklərinin nümunələrlə izahı.
30. Feillərin lüğəvi mənə növlərinin öyrədilməsi.
31. Düzəltmə feillərin tədrisi.

32. Mürəkkəb feillərin öyrədilməsi.
33. Təsirli və təsirsiz feillərin izahı.
34. Məchul, qayıdış və şəxssiz növün fərqli xüsusiyyətlərinin izahı.
35. İcbar və qarşılıq-birgəlik növün tədrisi.
36. Feilin zaman kateqoriyasının öyrədilməsi yolları.
37. Feilin əmr və arzu şəklinin tədrisi.
38. Feilin vacib, lazım və şərt şəklinin tədrisi.
39. Məsdərin mənimsədilməsi.
40. Feili sifətin öyrədilməsi.
41. Feili bağlamının tədrisi yolları.
42. Zərfin quruluşca növlərinin şərhı.
43. Düzəltmə zərflərin tədrisi.
44. Mürəkkəb zərflərin öyrədilməsi.
45. Zərfin mənaca növlərinin öyrədilməsi.
46. Tərzi-hərəkət və zaman zərflərinin izahı.
47. Tərzi hərəkət zərfi ilə sifətin fərqli cəhətlərinin izahı.
48. Yer və miqdar zərflərinin tədrisi.
49. Qoşmanın ümumi xüsusiyyətlərinin öyrədilməsi.
50. İsmın adlıq və yiyəlik hallarında olan sözlərə qoşulan qoşmaların tədrisi.
51. İsmın yönlük və çıxışlıq hallarında olan sözlərə qoşulan qoşmaların öyrədilməsi.
52. Qoşmaların sinonimliyinin mənimsədilməsi.
53. Qoşmaların omonimliyinin öyrədilməsi yolları.
54. Tabesizlik bağlayıcılarının tədrisi.
55. Tabelilik bağlayıcılarının mənimsədilməsi.
56. Ədatın mənə növlərinin öyrədilməsi.
57. Ədatların quruluşca növlərinin tədrisi.
58. Modal sözlərin mənə növlərinin tədrisi.
59. Nidaların müxtəlif mənə qruplarının tədrisi.
60. Modal sözlər və nidalarda durğu işarələrinin işlənmə qaydalarının tədrisi.

iq edirəm
i və təlim
tor v.i.e:

nmədov
2025-ci il

5-

qram
arına

“Morfologiyanın tədrisi metodikası” fənninin sillabusu 050101 Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi A+B ixtisası (proqramı) üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. “Azərbaycan dili və ədəbiyyat” kafedrasının 31 yanvar 2025-ci il tarixli iclasında təsdiq olunmuşdur (Protokol № 05).

Fənn müəllimi: dos. K.B.Dənziyeva

Kafedra müdiri: dos. Q.İ.Rıfıllayev